

СОСТОЈБАТА И
ПРЕДИЗВИЦИТЕ
**СО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА
НА ЗАКОНОТ ЗА
ИСПЛАТА НА ПАРИЧЕН
НАДОМЕСТОК НА ЖРТВИ
ОД КРИВИЧНИ ДЕЛА
СО НАСИЛСТВО**

1. ВОВЕД

Документот за дискусија е подготвен во рамките на проектот „За правда – Граѓанските организации за независно и ефикасно правосудство“, финансиран од Фондација „Отворено општество – Македонија“, а имплементиран од Блупринт-групата за реформи во правосудството.

Блупринт-група за реформи во правосудството е неформална мрежа составена од партнерските организации Коалиција „Сите за правично судење“ (КСПС), Хелсиншкиот комитет за човекови права (МХК), Македонско здружение на млади правници (МЗМП), Институт за човекови права (ИЧП), Институт за европска политика (ЕПИ), Центар за правни истражувања и анализи (ЦПИА) и Фондација „Отворено општество – Македонија“ (ФООМ).

Целта на документот е да се идентификуваат состојбите и предизвиците со кои сме соочени при имплементацијата на законот и доцнењето со неговата имплементација. Дополнително, преку организирање тркалезна маса целта е да се воспостави дијалог меѓу релевантните засегнати страни, вклучувајќи ги институциите, адвокати, академската јавност, претставници на невладини организации во врска со потенцијалните решенија и/или стратегии за унапредување на ефикасноста на системот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство.

2. ПОТРЕБАТА ОД ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИСПЛАТА НА ПАРИЧЕН НАДОМЕСТОК НА ЖРТВИ ОД КРИВИЧНИ ДЕЛА СО НАСИЛСТВО

Во Стратегијата за реформа на правосудниот систем за периодот 2017-2022 година беше определна стратешка насока 5.1.3 Компензација на жртви од кривични дела. Исто така, во Националната стратегија на РСМ за борба против тероризам, заедно со акцискиот

план, предвидено е компензација на жртвите на овие кривични дела. Со цел имплементирање на меѓународните стандарди и инструменти на современ кривично-правен систем беше донесен Законот за исплата на паричен надоместок на жртви на кривични дела.

Правото на ЕУ во последните неколку децении им посветува сè поголемо внимание на статусот и правата на жртвите на кривични дела преку воспоставување високи стандарди на заштита кои државите членки се обврзани да ги обезбедат. При изготвувањето на овој закон посебно беа земени предвид меѓународните стандарди во оваа област и тоа:

- ▶ Директивата на Советот 2004/80/ЕЗ од 2004 за надоместок на жртвите на кривично дело;
- ▶ Директивата 2012/29/ЕУ на Европскиот парламент и Советот од 2012 година за воспоставување минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите од кривични дела;
- ▶ Директивата 2011/36/ ЕУ на Европскиот парламент и Советот од 2011 година за превенција, борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите;
- ▶ Препораката РЕЦ (2006) 8 на Комитетот на министри на Советот на Европа до државите членки за помош на жртвите од криминал.

Појдовна точка при изготвувањето на законот беа и компаративните искуства од повеќе држави, а посебен акцент беше ставен на државите од регионот од причина што со нив имаме слични правни системи и во оваа област тие се чекор понапред со оглед дека нивните закони ги изготвуваа во рамките на процесот за пристапување кон Европската Унија.

Досегашната пракса покажа дека и покрај законските можности за обештетување на жртвите за трговија со луѓе во кривична и граѓанска постапка, тоа беше неефикасно и неспроведливо во пракса. Причината за тоа се најчесто долгите постапки во кои се одлучува за имотно-правното побарување на жртвите и проблемите во однос на извршувањето на пресудите, што претставува и една од причините и потребите за донесување на овој закон. Извршена е само една пресуда во 2021 година со која на жртва на трговија со луѓе ѝ се доделува надоместок во износ од 300.000 денари, кој е извршен од парични средства на сториелот, одземени од судот.

3. ШТО ПРЕДВИДУВА ЗАКОНОТ ЗА ИСПЛАТА НА ПАРИЧЕН НАДОМЕСТОК НА ЖРТВИ ОД КРИВИЧНИ ДЕЛА СО НАСИЛСТВО?

Законот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство („Службен весник“ број 247/2022 од 17.11.2022) е влезен во сила на 25.11.2022, а започнат со примена на 25.5.2023 година.

Целта на законот е да се обезбеди паричен надоместок на жртвите од кривични дела сторени со насилство како помош од страна на државата, согласно со начелото на општествена солидарност и да се спречи можна виктимизација и секундарна виктимизација како дополнително страдање што жртвите можат да го претрпат од односот на надлежните органи. Остварувањето на ова право не го исклучува правото на жртвата да побарува надоместок на штета или да оствари друго побарување согласно друг закон пред надлежен суд. Предуслов за остварување на правото на паричен надоместок е кривичното дело да е евидентирано или пријавено во полиција или во јавното обвинителство, за што органите треба да издадат потврда.

Заради ублажување на последиците од кривичното дело, законот предвидува дека жртвата има право на паричен надоместок, и тоа за: трошоци за лекување и медицински помагала, изгубена заработувачка, трошоци за погреб, изгубена издршка и солидарна помош за претрпени последици од кривичното дело.

Законот предвидува основање Комисија како независно тело, кое ќе биде надлежно да одлучува за правото и висината на надоместокот во зависност од сложеноста на случаите. Комисијата е составена од пет члена, кои ги избира Владата на Република Северна Македонија. Членовите на Комисијата се избираат со мандат од четири години, без право на повторен последователен избор. Државата го задржува правото да бара регрес од сторителот или од жртвата доколку се утврди дека надоместокот е неосновано стекнат.

Постапката за остварување паричен надоместок се поведува со поднесување барање од страна на жртвата, односно родителот или старателот ако жртвата е

дете или нема деловна способност или од полномошникот на жртвата. Комисијата одлучува по барањето со мнозинство гласови од вкупниот број членови, најдоцна во рок од 60 дена од денот на приемот на целосното барање за надоместок. Значајно е да се истакне дека ако основата за остварување на надоместокот и висината на надоместокот не можат да се утврдат без факти и околности, кои ќе се утврдат во правосилно завршена кривична постапка, одлуката се донесува најдоцна во рок од три месеци од денот на правосилноста на одлуката во кривичната постапка.

4. МОМЕНТАЛНА СОСТОЈБА И ПРЕДИЗВИЦИ

Од стапувањето во сила на Законот за исплата на паричен надоместок на жртви на кривични дела со насилство во тек е моментално процесот на основање статус на правно лице на Комисијата. Во составот на Комисијата како независно тело кое ќе биде надлежно да одлучува за правото и висината на надоместокот се: Цветанка Перик – судија во Врховен суд, Кадри Хаџихамза – проф. д-р во ЈЗУ – УК за психијатрија Скопје, Стевчо Донев – јавен обвинител во Вишо јавно обвинителство Штип, Светлана Цветковска – раководителка на сектор за еднакви можности во МТСП и Марија Тодоровска – генерална директорка на Здружение за акција против трговија со луѓе „Отворена порта – Ла страда“. Назначен е секретар на Комисијата од редот на вработените во Министерството за правда. Во тек е процес на подготовка на Деловникот за работа на Комисијата. Од донесувањето на Законот поднесени се три барања за надоместок на жртви на кривични дела со насилство, но по ниту едно не е одлучено со оглед на тоа дека Комисијата сè уште формално не е основана.

Со оглед на тоа дека од донесување на Законот сè уште не е функционален системот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривичните дела со насилство, може несомнено да се утврдат повеќе предизвици со имплементирање на законот:

► Комисијата сè уште не е формално формирана, односно нема статус на правно лице и покрај тоа што Законот е во сила и членовите се избрани. Доцнењето во процесот на основање на Комисијата го

попречи навременото обезбедување компензација на жртвите на насилни кривични дела.

- ▶ Со оглед на тоа дека Комисијата не е формално формирана, нема законско овластување да одлучува за барањата за компензација. Ова ги остава жртвите во состојба на неизвесност и без потребната поддршка, а секако влијае и на можноста на жртвите да поднесуваат барања.
- ▶ Во тек е процесот на подготовка на Деловникот за работа на Комисијата. Сè додека овие правила не се финализираат и имплементираат, може да има нејаснотии во однос на критериумите и процедурите за оценување на барањата за компензација, а и се нема увид во праксата која ќе биде воспоставена.
- ▶ Со оглед на тоа дека од донесување на Законот не е функционален системот, не може да се увиди

дали постои потреба од унапредување на Законот и системот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство.

- ▶ Секретарот на Комисијата, назначен од Министерството за правда, може да се соочи со предизвици во управувањето на административните задачи поврзани со обработката на барањата за компензација, особено со оглед на тоа дека постои можност обемот на работа да се зголеми откако Комисијата формално ќе се формира.
- ▶ Можно е да има недостиг на свест кај потенцијалните корисници за постоењето на Комисијата и процесот за поднесување на барања. Потребно е да се информират потенцијалните жртви за нивните права и достапните механизми за поддршка.

5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Како заклучок, доцнењето на донесувањето на потребните подзаконски акти и неформирањето на Комисијата значително го попречија спроведувањето на Законот за исплата на паричен надоместок на жртвите на насилничките кривични дела. Ова одложување ги остави жртвите без пристап до надоместокот што го заслужуваат и ги спречија во остварување на нивните права. Дополнително, значајно е да се истакне дека престанокот на важење на одредбите од Законот за правда на деца со донесување на овој закон дополнително оневозможи искористување на можностите што претходно беа на располагање. Иако како позитивно е нотирано донесувањето и стапувањето во сила на овој закон и во извештајот на Европската комисија за Република Северна Македонија за 2023 година¹, сепак со оглед на тоа дека предусловите за неговата имплементација не се исполнети не можеме во пракса да зборуваме за функционален систем за исплата на жртви, ниту да ја следиме имплементацијата на Законот, како и да увидиме можности за унапредување на легислативата.

Со цел воспоставување функционален систем за исплата на жртви, потребна е итно спроведување на следниве препораки:

- ▶ Да се приоритизира изготвувањето и донесувањето на подзаконските акти неопходни за спроведување на Законот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство. Овие подзаконски акти треба да обезбедат јасни насоки и процедури за функционирање на Комисијата, обезбедувајќи ефикасно процесирање на барањата за компензација.
- ▶ Да се основа со статус на правно лице Комисијата за да се овозможи навремено одлучување за барањата за компензација.
- ▶ Да се осмислат и спроведат кампањи за подигнување на јавната свест за информирање на потенцијалните жртви за нивните права согласно Законот, со цел зголемување на бројот на поднесени барања за компензација.

1 EC North Macedonia 2023 Report, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/28a9322a-3f18-434e-89d2-0890c90b2f96_en?filename=SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf

Забелешка: „Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество - Македонија“.

SITUATA DHE SFIDAT
**ME ZBATIMIN E LIGJIT PËR
PAGESËN E KOMPENSIMIT**
**NË TË HOLLA TË
VIKTIMAVE NGA VEPRAT
PENALE ME DHUNË**

1. HYRJE

Dokumenti për diskutim është përgatitur në kuadër të projektit “Për drejtësi - Organizatat civile për gjyqësor të pavarur dhe efikas”, financuar nga Fondacioni “Shoqëria e Hapur - Maqedoni” dhe implementuar nga Grupi Blueprint për reforma në gjyqësor.

Grupi Blueprint për reforma në gjyqësor është rrjet joformal i përbërë nga organizatat partnere Koalicioni “Të gjithë për gjykim të drejtë” (KGJGJD), Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut (KHDNJM), Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj (SHMJR), Instituti për të Drejtat e Njeriut (IDNJ), Instituti për Politikë Evropiane (EPI), Qendra për Hulumtime dhe Analiza Juridike (CPIA) dhe Fondacioni “Shoqëria e Hapur - Maqedoni” (FSHHM).

Qëllimi i dokumentit është të identifikojë situatat dhe sfidat me të cilat përballemi në zbatimin e ligjit dhe vonesat në zbatimin e tij. Gjithashtu, me organizimin e një tryeze të rrumbullakët synohet të vendoset një dialog midis palëve të interesuara, përfshirë institucionet, avokatët, publikun akademik, përfaqësuesit e organizatave joqeveritare në lidhje me zgjidhjet e mundshme dhe/ose strategjitë për të përmirësuar efikasitetin e pagesës së kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë.

2. NEVOJA E MIRATIMIT TË LIGJIT PËR PAGESËN KOMPENSIMIT NË TË HOLLA TË VIKTIMAVE NGA VEPRAT PENALE ME DHUNË

Në Strategjinë për reforma në sistemin e gjyqësorit për periudhën 2017-2022, u përcaktua drejtimi strategjik 5.1.3 Kompensimi i viktimave nga veprat penale. Gjithashtu, në Strategjinë Kombëtare të RMV-së për luftën kundër terrorizmit, së bashku me planin e veprimit është paraparë edhe dëmshpërblim për viktimat e këtyre krimeve. Me qëllim të zbatimit të standardeve dhe instrumenteve ndërkombëtare të një sistemi juridik bashkëkohor penal, u miratua Ligji për kompensimin në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë.

Në dekadat e fundit, e Drejta e BE-së i ka kushtuar vëmendje gjithnjë e më të madhe statusit dhe të drejtave të viktimave nga veprat penale duke vendosur standarde të larta mbrojtjeje që shtetet anëtare janë të detyruara t'i sigurojnë. Gjatë hartimit të këtij ligji janë marrë parasysh standardet ndërkombëtare në këtë fushë edhe atë:

- ▶ Direktiva e Këshillit 2004/80/E3 e vitit 2004 për kompensimin e viktimave nga veprat penale;
- ▶ Direktiva 2012/29/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të vitit 2012 për vendosjen e standardeve minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave nga veprat penale;
- ▶ Direktiva 2011/36/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit të vitit 2011 për parandalimin, luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave;
- ▶ Rekomandimi REC (2006) 8 Komiteti i Ministrave nga vendet anëtare për ndihmë të viktimave të krimit.

Pika e fillimit për hartimin e ligjit ishin përvojat krahasuese të disa vendeve dhe theks i veçantë u vu në vendet e rajonit sepse ne kemi sisteme juridike të ngjashme me to dhe në këtë fushë janë një hap përpara duke pasur parasysh që kanë hartuar ligjet në kuadër të procesit të anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Praktika e deritanishme ka treguar se përkundër mundësive ligjore për kompensimin e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore në proceset penale dhe civile, ajo ishte e paefektshme dhe e pazbatueshme në praktikë. Shkak për këtë zakonisht janë procedurat e gjata në të cilat vendosen kërkesat pasurore të viktimave dhe problemet lidhur me ekzekutimin e aktgjyqimeve, që është një nga arsyet dhe nevojat e miratimit të këtij ligji. Vetëm një aktgjykim është ekzekutuar në vitin 2021, me të cilin viktimës së trafikimit me njerëz i është shqiptuar dëmshpërblim në shumë prej 300.000 denarë, i cili është ekzekutuar nga pasuria monetare e kundërvajtësit, e konfiskuar nga gjykata.

3. ÇFARË PARASHEH LIGJI PËR PAGESËN KOMPENSIMIT NË TË HOLLA TË VIKTIMAVE NGA VEPRAT PENALE ME DHUNË?

Ligji për pagesën e kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë ("Gazeta zyrtare" numër 247/2022 nga 17.11.2022), që ka hy në fuqi më 25.11.2022 dhe filloi me aplikim më 25.05.2023.

Qëllimi i ligjit është të ofrojë kompensim në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë si ndihmë nga shteti, në përputhje me parimin e solidaritetit social dhe të parandalojë viktimizimin e mundshëm dhe viktimizimin dytësor si vuajtje shtesë që viktimat mund të vuajnë nga marrëdhënia me autoritetet kompetente. Ushtrimi i kësaj të drejte nuk e përjashton të drejtën e viktimës për të kërkuar kompensimin e dëmit ose për të bërë një kërkesë tjetër sipas ligjit tjetër para gjykatës kompetente. Kusht paraprak për ushtrimin e së drejtës për kompensim në të holla të viktimave nga veprat penale të jetë regjistruar ose raportuar në polici ose në prokurorinë publike, për të cilën autoritetet duhet të lëshojnë një vërtetim.

Për zbutjen e pasojave nga vepra penale, ligji parashikon që viktimat ka të drejtën e kompensimit në të holla, përkatësisht për: shpenzimet e mjekimit dhe pajisje mjekësore, të ardhurat e humbura, shpenzimet e varrimit, asistencën e humbur dhe ndihmën solidare për pasojat nga vepra penale.

Ligji parashikon krijimin e një Komisioni si organ i pavarur, i cili do të jetë kompetent për të vendosur për të drejtën dhe masën e kompensimit në varësi të kompleksitetit të rasteve. Komisioni përbëhet nga pesë anëtarë, të cilët zgjidhen nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Anëtarët e Komisionit zgjidhen për një mandat katër vjeçar, pa të drejtë rizgjedhjeje. Shteti rezervon të drejtën të kërkojë dëmshpërblim nga dhunuesi ose viktimat nëse konstatohet se dëmshpërblimi është marrë në mënyrë të pajustificueshme.

Procedura për marrjen e dëmshpërblimit në të holla fillon me kërkesën e viktimës, përkatësisht prindit ose kujdestarit nëse viktimat është fëmijë ose i mungon aftësia për të vepruar, ose nga autorizuarit i viktimës.

Komisioni vendos për kërkesën me shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i anëtarëve, jo më vonë se brenda 60 ditëve nga data e marrjes së kërkesës së plotë për dëmshpërblim. Është e rëndësishme të theksohet se nëse baza e realizimit të dëmshpërblimit dhe masa e dëmshpërblimit nuk mund të përcaktohet pa fakte dhe rrethana, të cilat do të përcaktohen në një procedurë penale të formës së prerë, vendimi merret jo më vonë se tre muaj nga data e plotfuqishmërisë së vendimit në procedurën penale.

4. GJENDJA MOMENTALE DHE SFIDAT

Që nga hyrja në fuqi e Ligjit për pagesën e kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë, aktualisht është duke u zhvilluar procesi i përcaktimit të statusit të personit juridik të Komisionit. Përbërja e Komisionit si organ i pavarur që do të jetë kompetent për të vendosur për të drejtën dhe masën e kompensimit janë: Cvetanka Periq - gjyqtare në Gjykatën Supreme, Kadri Haxhihamza - Prof. Dr. në ISHP - QSU për psikiatri Shkup, Stevço Donev - prokuror publik në Prokurorinë e Lartë Publike Shtip, Svetlana Cvetkovska - udhëheqëse e departamentit për mundësi të barabarta në MPPS dhe Marija Todorovska - drejtore e përgjithshme e Shoqatës për veprim kundër trafikimit me njerëz "Porta e hapur - La Strada". Sekretari i Komisionit u emërua nga radhët e punonjësve të Ministrisë së Drejtësisë. Procesit i përgatitjes së Rregullores së Punës së Komisionit është duke u zhvilluar. Që nga miratimi i Ligjit janë paraqitur tri kërkesa për kompensimin në të holla të viktimave nga veprat penale, por asnjëra prej tyre nuk është vendosur, duke qenë se Komisioni ende nuk është themeluar zyrtarisht.

Duke pasur parasysh se që nga miratimi i ligjit, sistemi i pagesës së kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale ende nuk është funksional, me zbatimin e ligjit mund të identifikohen qartë disa sfida:

- Komisioni ende nuk është formuar zyrtarisht, pra nuk ka statusin e personit juridik, pavarësisht se ligji është në fuqi dhe anëtarët janë zgjedhur. Vonesa në procesin e krijimit të Komisionit pengoi dhënien në kohë të kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale.

► Duke qenë se Komisioni nuk është formuar zyrtarisht, nuk ka autoritet ligjor për të vendosur për kërkesat për kompensim. Kjo i lë viktimat në një gjendje pasigurie dhe pa mbështetjen e nevojshme dhe natyrisht ndikon në aftësinë e viktimave për të paraqitur kërkesa.

► Është duke u zhvilluar procesi i përgatitjes së Rregullores së Punës së Komisionit. Derisa këto rregulla të finalizohen dhe zbatohen, mund të ketë paqartësi në lidhje me kriteret dhe procedurat për vlerësimin e kërkesave për kompensim, si dhe asnjë pasqyrë në praktikën që do të krijohet.

► Duke qenë se sistemi nuk ka qenë funksional që nga miratimi i ligjit, nuk mund të shihet nëse ka nevojë për përmirësimin e ligjit dhe sistemit për

pagesën e kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë.

► Sekretari i Komisionit, i emëruar nga Ministria e Drejtësisë, mund të përballet me sfida në menaxhimin e detyrave administrative që lidhen me përpunimin e kërkesave për kompensim, veçanërisht duke pasur parasysh se ekziston mundësia që ngarkesa e punës të rritet pasi të krijohet zyrtarisht Komisioni.

► Mund të ketë mungesë ndërgjegjësimi tek përdoruesit potencial për ekzistimin e Komisionit dhe procesin e paraqitjes së kërkesave. Është e nevojshme të informohen viktimat e mundshme për të drejtat e tyre dhe mekanizmat mbështetës në dispozicion.

5. KONKLuzionET DHE REKOMANDIMET

Si përfundim, vonesa në miratimin e akteve të nevojshme nënligjore dhe moskrijimi i Komisionit pengoi ndjeshëm zbatimin e Ligjit për pagesën e kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë. Kjo vonesë i ka lënë viktimat pa qaje në kompensimin që meritojnë dhe i ka penguar ata të ushtrojnë të drejtat e tyre. Gjithashtu, është me rëndësi të theksohet se përfundimi i vlefshmërisë së dispozitave të Ligjit për drejtësi për fëmijët me miratimin e këtij ligji e pengoi edhe më tej shfrytëzimin e mundësive që ishin në dispozicion. Edhe pse miratimi dhe hyrja në fuqi e këtij ligji është konstatuar pozitivisht në raportin e Komisionit Evropian për Republikën e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023, megjithatë, duke pasur parasysh se nuk janë plotësuar parakushtet për zbatimin e tij, në praktikë nuk mund të flitet për sistemi funksional për pagesën e viktimave, as për të monitoruar zbatimin e ligjit, si dhe për të parë mundësitë për përmirësimin e legjislacionit.

Për të krijuar një sistem funksional për pagesën e viktimave, rekomandimet e mëposhtme duhet të zbatohen menjëherë:

► Të ketë prioritet përgatitjen dhe miratimin e akteve nënligjore të nevojshme për zbatimin e Ligjit për pagesën e kompensimit në të holla të viktimave nga veprat penale me dhunë. Këto akte nënligjore duhet të ofrojnë udhëzime dhe procedura të qarta për funksionimin e Komisionit, duke garantuar përpunimin efikas të kërkesave për kompensim.

► Të krijohet Komisioni me statusin e personit juridik për të mundësuar vendimmarrje në kohë për kërkesat për kompensim.

► Të hartohen dhe zbatohen fushata për ndërgjegjësimin e publikut për të informuar viktimat e mundshme për të drejtat e tyre sipas ligjit, me qëllim rritjen e numrit të kërkesave të paraqitura për kompensim.

Shënim: "Përmbajtja është përgjegjësi vetëm e autorëve dhe përfituesit të grantit, si dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se shpreh pikëpamjet dhe qëndrimet e Fondacionit Shoqëria e Hapur – Maqedoni".

THE SITUATION
AND CHALLENGES
**WITH THE IMPLEMENTATION
OF THE LAW ON
PAYMENT OF MONETARY
COMPENSATION TO VICTIMS
OF VIOLENT CRIMES**

1. INTRODUCTION

The discussion paper was developed within the "For Justice - Civil Society Organizations for an Independent and Efficient Judiciary" project, funded by the Foundation Open Society - Macedonia, and implemented by the Blueprint Group for Judicial Reform.

The Blueprint Group for Judicial Reform is an informal network of the partner organizations Coalition "All for a Fair Trial" (CAFT), Helsinki Committee for Human Rights (MHC), Macedonian of Young Lawyers Association (MYLA), Institute for Human Rights (IHR), European Policy Institute (EPI), Center for Legal Research and Analysis (CLRA) and Foundation Open Society - Macedonia (FOSM).

The purpose of the paper is to identify the situation and challenges we are facing in the implementation of the law and the delay in its implementation. Additionally, by organizing a round table the purpose is to establish a dialogue among relevant stakeholders, including institutions, lawyers, the academia, representatives of non-governmental organizations relating to potential solutions and/or strategies to improve the efficiency of the system for payment of monetary compensation to victims of violent crimes.

2. THE NEED TO PASS THE LAW ON PAYMENT OF MONETARY COMPENSATION TO VICTIMS OF VIOLENT CRIMES

The Strategy for Reform of the Judicial Sector for the period 2017-2022 determines a strategic guideline 5.1.3 Compensation to victims of crimes. Also, the National Strategy of the RNM for Countering Terrorism, together with the Action Plan envisages the compensation to victims of these crimes. In order to implement the international standards and instruments of a modern criminal legal system, the Law on Payment of Monetary Compensation to Victims of Violent Crimes was adopted.

In the last few decades, EU acquis has paid increasing attention to the status and rights of victims of crimes by establishing high standards of protection that member states are obliged to ensure. During the drafting of this law, the international standards in this area were taken into account, as follows:

- ▶ Council Directive 2004/80/EC of 2004 relating to compensation to crime victims;
- ▶ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crimes;
- ▶ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 2011 on preventing, combating trafficking in human beings and protecting its victims;
- ▶ Council of Europe Recommendation REC (2006) 8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims.

The starting point for drafting of the law was the comparative experiences of several countries, and special emphasis was placed on the countries of the region since we have similar legal systems with them and in this area they are a step ahead taking into consideration that they drafted their laws within the process of accession to the European Union.

The past practice has shown that despite the legal possibilities for compensation to victims of trafficking in human beings in criminal and civil proceedings, it has been ineffective and unenforceable in practice. The reason for this is usually the long procedures in which the property claims of the victims are being ruled and the problems relating to execution of the judgments, which is one of the reasons and needs for the adoption of this law. Only one judgment was executed in 2021, whereby a victim of trafficking in human beings was awarded compensation in the amount of 300,000 denars, executed from the offender's monetary assets, confiscated by the court.

3. WHAT DOES THE LAW ENVISAGE FOR THE PAYMENT OF MONETARY COMPENSATION TO VICTIMS OF VIOLENT CRIMES?

The Law on Payment of Monetary Compensation to Victims of Violent Crimes ("Official Gazette" number 247/2022 of November 17, 2022) entered into force on November 25, 2022, and began to be applied on May 25, 2023.

The purpose of the law is to provide monetary compensation to victims of violent crimes as state aid, in accordance with the principle of social solidarity, and to prevent possible victimization and secondary victimization as additional suffering that victims may be subjected to by the behavior of the competent authorities. The exercise of this right does not exclude the right of the victim to claim compensation for damage or to make another claim according to another law before a competent court. A precondition for exercising the right to monetary compensation is that the crime has been recorded or reported to the police or the public prosecutor's office, for which the authorities should issue a certificate.

In order to mitigate the consequences of the crime, the law envisages that the victim has the right to monetary compensation, as follows: costs of medical treatment and medical aids, loss of income, funeral expenses, loss of support and solidarity assistance for the consequences of the crime.

The law envisages the establishment of a Commission as an independent body, which shall be in charge of deciding on the right and amount of compensation depending on the complexity of cases. The Commission is composed of five members, who are elected by the Government of the Republic of North Macedonia. The members of the Commission are elected for a four-year term, without the right to re-election. The state reserves the right to demand for redress from the offender or the victim if it is established that the compensation was unjustifiably obtained.

The procedure for obtaining monetary compensation is initiated through an application submission by the victim, that is, the parent or guardian if the victim is

a child or lacks legal capacity, or by the person having the victim's power of attorney. The Commission decides on the application with a majority of votes from the total number of members, no later than within 60 days from the day of receipt of the complete compensation application. It is significant to emphasize that if the grounds for realizing the compensation and the amount of the compensation cannot be determined without facts and circumstances, which will be determined in an enforceable and completed criminal proceeding, the decision is made no later than within three months of the date of enforceability of the decision in the criminal proceeding.

4. CURRENT SITUATION AND CHALLENGES

Following the entry into force of the Law on Payment of Monetary Compensation to Victims of Violent Crimes, currently, there is an ongoing process for establishing the Commission's status of a legal entity. The composition of the Commission as an independent body that will be in charge of deciding on the right and the amount of compensation are: Cvetanka Perik - judge in the Supreme Court, Kadri Hadjijamza - Prof. Dr. in PHI - UC for Psychiatry Skopje, Stevco Donev - public prosecutor in the Higher Public Prosecutor's Office Stip, Svetlana Cvetkovska - Head of the Department for Equal Opportunities in MLSP and Marija Todorovska - General Director of the Association for Action against Violence and Trafficking in Human Beings "Open Gate - La Strada". The Secretary of the Commission was appointed from among the ranks of the employees of the Ministry of Justice. There is an ongoing process of drafting of the Commission's Rules of Procedure. Since the adoption of the Law, three compensation applications of victims of violent crimes have been submitted, but none of them has been decided on, given that the Commission has not yet been formally established.

Taking into consideration that the system for payment of monetary compensation to victims of violent crimes has still not been functional since the adoption of the Law, several challenges may be indisputably identified in terms of the implementation of the law:

- ▶ The Commission has not yet been formally established, that is, it does not have a status of a legal entity, despite the fact that the Law is in force

and the members have been elected. The delay in the process of establishing the Commission has hindered the timely provision of compensation to the victims of violent crimes.

- ▶ Taking into consideration that the Commission has not been formally established, it has no legal authority to decide on compensation applications. This leaves victims in a state of uncertainty and without the necessary support, and of course affects the possibility of victims to submit applications.
- ▶ There is an ongoing process of drafting of the Commission's Rules of Procedure. Until these rules are finalized and implemented, there may be ambiguity in terms of the criteria and procedures for evaluating compensation applications, and no scrutiny into the practice that will be established.

▶ Taking into consideration that the system has not been functional since the adoption of the Law, it cannot be noted whether there is a need to improve the Law and the system for payment of monetary compensation to victims of violent crimes.

- ▶ The Secretary of the Commission, appointed by the Ministry of Justice, may face challenges in managing the administrative tasks related to the processing of compensation applications, in particular, taking into consideration that there is a possibility for the workload to increase once the Commission is formally established.
- ▶ It is possible that there is a lack of awareness among potential beneficiaries about the existence of the Commission and the application submission process. It is necessary to inform potential victims about their rights and available support mechanisms.

5. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

In conclusion, the delay in the adoption of the necessary by-laws and the non-establishment of the Commission have significantly hindered the implementation of the Law on Payment of Monetary Compensation to Victims of Violent Crimes. This delay has left victims without access to the compensation they deserve and prevented them from exercising their rights. Additionally, it is significant to emphasize that the termination of validity of the provisions of the Law on Justice for Children with the adoption of this law has further prevented the use of the opportunities that were previously available. Even though the enactment and entry into force of this law was noted as positive in the report of the European Commission for the Republic of North Macedonia for 2023¹, yet, taking into consideration that the precondition for its implementation have not been fulfilled, in practice, we cannot speak of a functional system for payment to victims, nor monitor the implementation of the Law, as

well as to identify opportunities for the improvement of the legislation.

In order to establish a functional system for payment to victims, the following recommendations need to be implemented immediately:

- ▶ To prioritize the drafting and adoption of the by-laws necessary for the implementation of the Law on Payment of Monetary Compensation to Victims of Violent Crimes. These by-laws should provide clear guidelines and procedures for the functioning of the Commission, ensuring efficient processing of compensation applications.
- ▶ To establish the Commission with a status of a legal entity in order to enable timely decision-making on compensation applications.
- ▶ To design and implement campaigns to raise public awareness to inform potential victims about their rights according to the Law, in order to increase the number of submitted compensation applications.

1 EC North Macedonia 2023 Report, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/28a9322a-3f18-434e-89d2-0890c90b2f96_en?filename=SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf

Disclaimer: The content is the sole responsibility of the authors and the grant recipient, and cannot be considered to present the views and positions of the Foundation Open Society - Macedonia.